

Asmund Arle, skulptör

Hans Lundén

Hösten 1965 inledde jag mina universitetsstudier. Min bror som är tre år äldre och börjat lissa i kulturgeografi, sa att jag borde läsa statskunskap och så gjorde jag det. Vi var ganska många fyrtiotalister som då trycktes in i de lokaler som stod till buds i Stockholm. Bilskolor, frikyrkor, pensionat och några föreläsningssalar som såg ut som klassrum och där satt eller stod närmare hundratalet blivande statsvetare. Efter en halvtimme hade luften tagit slut och efter en kvart jag.

D'Hontska metoden eller uddatalsmetoden med spärr var inte riktigt min grej. Det kändes som jag aldrig skulle klara några högre studier.

I december lyckades jag få ett tillfälligt jobb på Statistiska Centralbyrån. Arbetet bestod i att sprätta upp bruna kuvert och koda av uppgiftslämnarnas studier och arbeten. Jag gick in med liv och lust för arbetsuppgiften och sprättade i rekordfart och kunde snart vada i de bruna kuverthögarna runt mina fötter. Då klev mina arbetskamrater som väl också var misslyckade studenter in på mitt rum och sa åt mig att att dämpa farten. Om jag inte gjorde det skulle enkäterna vara färdiga före jul och då skulle alla gå miste om om påslaget på lönen under juldagarna. Det blev att sprätta mindre och och att ägna sig mer åt att skjuta gummi-snoddar på varandra i korridorerna.

Under en av de lönsamma jule-

Nyfödd renkalv

dagarna sprättade jag upp ett kuvert där uppgiftslämnaren inte särskilt

Konsthörnan

noggrant fyllt i sitt formulär men i stället skrivit ett långt brev med vacker piktur och några teckningar. Han, för det var en han, hade lämnat Alma Mater och ägnat sig åt konst och talade om Leonardo Da Vinci och han anförtrorde mig också att han nu var en lycklig människa. Ja, det kändes faktiskt som som han skrev direkt till mig.

När vårterminen började, skrev jag in mig på Konsthistoriska Institutionen på Drottninggatan i gamla ärevördiga lokaler med högt i tak. Min bror undrade vad man kunde bli genom sådana studier. Jag lyssnade på Lars Sjöbergs föreläsningar och såg svartvita diabilider på Övedskloster och Åkerö. Jag lärde mig stå i kontrapost i föreläsningen om grekisk skulptur, antecknade och ritade kolonnordningar och tentade. Till min oerhörda förvåning klarade jag tentan bra och blev både oerhört glad och besviken. Ställdes det inte högre krav på akademiska studier än så?

Så skulle vi skriva uppsats. Professor Berfeldt gav oss i uppgift att dokumentera den samtida skulpturen. Jag och en kvinnlig studerande fick i uppgift att skriva om Asmund Arle. Honom visste vi nog inte något om men vi åkte ut till hans villa i Huddinge. Han tog vänlig emot oss och hans fru Lizzie som också var konstnär bjöd på kaffe.

Vi fick se hans gipsmodeller och han berättade om sitt liv och sitt stora intresse för djur. Vår uppsats godkändes och blev väl inte någon epokgörande forskningsinsats men ett intresse för Asmund Arles konst väcktes.

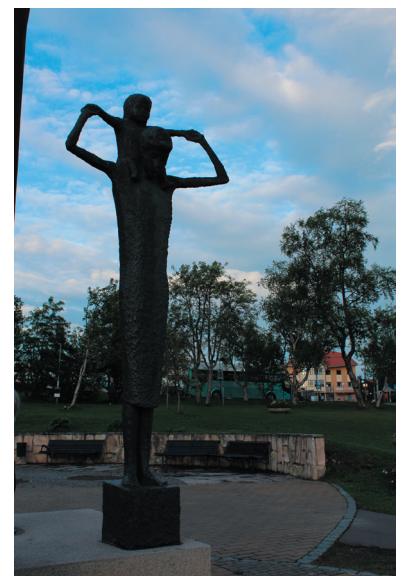
Asmund Arle föddes 1918 på gården Västra Klagstorp i södra Skåne. Hans far var en begåvad, studerad karl men utan utbildning och utan kunskaper att sköta en gård. Han var despotisk och satte skräck i sin omgivning. Modern var musikalisk och spelade fiol och sjöng men

försvagad av många barnaföds-
lar och
hårt arbete
på gården.

Hans Lundén

Barnen levde i ständig skräck för sin oberäknelige far. Vid ett tillfälle när den lille Asmund gått med hästen på åkern och och plöjt, var fadern inte nöjd med arbetet. Fårorna var inte tillräckligt raka och då tog fadern stenar och kastade efter pojken och hästen. För Asmund var det värst att

Talande tecken

han kastade stenar på hästen.

Den upplevelsen kom att prägla hela hans kommande konstnärskap. Hans konstnärliga gärning har kretsat kring människors och framför allt djurs utsatthet. "Jag söker i min skulptur ge uttryck för det utlämnande, oskyddade-det skrämde." skriver han själv i en utställningskatalog.

Men det var inte självklart att han skulle bli skulptör. När han börjar sina konstnärliga studier vid Skånska målarskolan är det med med måleri och då upptäcks att han är färgblind. Förtyvildad över detta inser Asmund att det bara är skulpterande som återstår. Han flyttar till Stockholm för att komma undan sin far och studerar hos skulptrisen Lena Börjesson som tidigare haft konstskola i Paris. Hos henne får han kontakt med den franska skulpturen. 26 år gammal kommer han så in på Konstakademien vid sitt andra försök. Under hela sin studietid försörjer han sig som brevbärare. Det omvittnas om honom att han är mycket distraherad och att han lägger sina löskokta ägg i postväskan. Efter sina studier på konstakademien får han ett stipendium och arbetar åren 1949-1952 i en förort till Paris. Här blir han och hans fru Marja goda vänner med skulptören Liss Eriksson och hans hustru Britta Reich Eriksson. Bland bönderna i byn blir snart Asmunds kunskap om djur känd och han anlitas som barnmorska när kalvar ska födas. Här gör han också sina första mogna skulpturer: en gris, fågelungar, en nyfödd kalv och och hans nyfödda son Staffan.

Häst som reser sig

Den nyfödda kalven köps in av Fritz H Eriksson som möblerar stockholmsförorten Västertorp med

en rad moderna svenska skulpturer. Den kalven blev mitt första möte med Arles skulpturer när jag som tioåring gick runt och tittade i Västertorp. Pengarna för kalven, 2500 kr, gjorde det också möjligt för familjen Arle att få råd att åka "hem" till Sverige.

Här får han så småningom fler uppdrag. Hans första offentliga tävlingsuppdrag vinner han i Kiruna där det ska uppföras ett monument över gruvindustrin. Kommunalgubbarna tänker väl sig en socialrealistisk kraftfull gruvarbetare å la sovjetstuk och blir både häpnad och missmodiga när Arle presenterar sitt förslag *Talande tecken*, en kvinna med ett barn på axlarna. Över gruppen reser sig en stiliserad hacka som blicksfång över fjällandskapet. Gruppen kommer att flyttas som så mycket annat i den omdaning av Kiruna som nu sker.

Under åren 1961 till 1971 är Arle professor vid Konsthögskolan. Det är nog tidvis stimulerande men framför allt en påfrestande uppgift för en så känslig person. Han får problem med administrationen när han åker ut på landet för att köpa två hönor att ha som modell och inte får någon ersättning för taxiresan. Hönorna köper han för egen räkning och menar att skolan sparar dyra modellräkningar. Det är också en tid när studentupproren är i full gång. Några skulpturelever vill hellre studera marxismen och lyssna på Jan Myrdal än arbeta efter modell oavsett om det är människor eller hönor.

Under början av 80-talet inträffar en händelse som påverkar hans fortsatta liv. Han cyklar omkull och skadar sig allvarligt och får svår yrsel och dövhet på ena örat. Allt detta ger honom svår ångest. Men han fortsätter med alltför många uppdrag. Det blir arbete i ateljén, arbete med bronsgjutningarna, föhandlingar med kommungubbar, resor till utställningar

och olika uppdrag, inköpsnämnder, tidningsartiklar. Den 8 mars 1990 hittas han död i sin ateljé.

I Stockholm kan vi se flera av hans skulpturer. *Man-häst-vagn* på Karlavägen, *Häst och ryttare* på Thorildsplan och *Tre hästar-tre människor* i Farsta. I Örnsköldsvik finns *Sörköraren* och i Malmö, *Häst och människa*, den skulptur som han arbetade med när vi besökte honom i Huddinge.

I Huddinge finns också ett flertal av hans skulpturer. I Flemmingsberg reser sig en häst mellan de våldsamt stora skivhusen. Jag visste att det bl a fanns flera skulpturer i centrum, ett porträtt av hans andra hustru Lizzie och ett porträtt där hans elev, Jörgen Hammar, avbildat honom. För att se och fotografera verken besökte jag Huddinge centrum. Jag gick runt i flera varv, såg inga skulpturer, frågade på biblioteket, där ingen visste var de fanns. Så kontaktade jag kommunen där jag fick reda på att det kommunala bolaget Hugin plockat undan verken för en ombyggnad av torget. Det var inte klart om eller när eller var de kunde komma tillbaka. En skulptur i centrum fanns kvar. En flicka står med en rockring vid vägen mot pendeltågsstationen. Mängder av människor strömmar förbi utan att "se" henne. Så kommer en grupp förskolebarn i sina lysande västar. De håller varandra i hand och flera vänder sig om och pekar på flickan och pratar om henne. Då log nog Asmund Arle i sin himmel.

Flicka med ring